

АНАЛІЗ ВАЖНЕЙШЫХ АСПЕКТАЎ УЗАЕМААДНОСІН ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА З КАРАЛЕЎСТВАМ ПОЛЬСКИМ У 1385–1392 ГГ. У ПРАЦАХ ПОЛЬСКИХ ГІСТОРЫКАЎ ХІХ СТ.

Польская гістарыяграфія ХІХ ст. утрымлівае вялікую колькасць прац, прысвечаных праблеме Крэўскай дамовы, заключанай 14 жніўня 1385 г. паміж Вялікім Княствам Літоўскім (далей – ВКЛ) і Каралеўствам Польскім, якую часцей называюць Крэўскай уніяй, і наступных сямі гадоў узаемаадносін паміж дзяржавамі. Разам з тым, неабходна адзначыць, што даследаванню самой польскай гістарыяграфіі ХІХ ст., прысвечанай вывучэнню згаданых пытанняў, яшчэ не было нададзена належнай увагі. Таму, уяўляецца, што зварот да заяўленай тэмы з’яўляецца цалкам апраўданым, і гэты артыкул зможа хаця б часткова кампенсаваць існуючую лакуну.

Сярод аспектаў Крэўскага дагавора, якія выклікалі палеміку польскіх гісторыкаў у ХІХ ст. можна выдзеліць шэраг момантаў: 1) прычыны і ініцыятар заключэння Крэўскага пагаднення; 2) сам Крэўскі акт, яго характар, асобныя палажэнні; 3) статус князя Скіргайлы ў паслякрэўскі перыяд і пытанне аб захаванні дзяржаўнасці ВКЛ пасля Крэўскай дамоўленасці.

У дачыненні да першага аспекту, калі звярнуцца да крыніц, можна заўважыць пэўную супярэчлівасць іх паведамленняў пра тое, каму належала ініцыятыва перагавораў аб шлюбе Ягайлы з Ядзвігай. У той час як літоўска-рускія летапісы

прыпісвалі гэту ініцыятыву польскаму боку¹, польскія храністы Я. Длугаш² і М. Стрыйкоўскі³ сцвярджалі адваротнае: гэта Ягайла прасіў рукі Ядзвігі.

З улікам таго, што помнікі літоўска-рускага летапісання былі ўключаны ў навуковы зварот толькі з другой чвэрці XIX ст., спачатку даверам карысталася версія падзей, пададзеная польскімі храністамі. Хоць у польскай гістарыяграфіі XIX ст. існавалі два супрацьлеглыя меркаванні адносна ініцыятараў заключэння пагаднення ў Крэве. Аднак большасць даследчыкаў XIX ст. лічылі, што ініцыятыва зыходзіла з літоўскага боку, прыводзячы ў якасці аргументацыі звесткі аб падзеях, што папярэднічалі уніі, і тон зместу Крэўскага акта. Пад уплывам паведамленняў польскіх крыніц гэту пазіцыю прыняў А. Нарушэвіч, паколькі яна адпавядала яго ўяўленням пра катастрафічнае становішча ВКЛ напярэдадні уніі⁴. Такага ж меркавання прытрымліваўся Т. Нарбут⁵. І наадварот, факт

¹ Полное собрание русских летописей (ПСРЛ). Т. 1. – СПб.; М.: 1841. – Т. 32. Хроники: Литовская и Жмойтская, и Быховца. Летописи: Баркулабовская, Аверки и Панцырного. – М.: Наука, 1975. – С. 144; Т. 35: Летописи белорусско-литовские. – М.: Наука, 1980. – С. 63–64, 69, 87, 99, 113, 135, 157, 184, 204, 226.

² *Długosz, J.* Długosza Jana kanonika krakowskiego Dziejów Polski ksiąg dwanaście. T. I–V / J. Długosz. – Kraków: W Drukarni Czasu W. Kirchmayera, 1867–1870. – Т. IV. – 1869. – S. 423.

³ *Strykowski, M.* Kronika Polska, Litewska, Zmudzka i Wszystkiej Rusi Macieja Strykowskiego. Wydanie nowe, będące dokładnem powtórzeniem wydania pierwotnego krolewieckiego z roku 1582, poprzedzone Wiadomością o życiu i pismach Strykowskiego przez Mikołaja Malinowskiego, oraz Rozprawą o latopiscach Ruskich przez Daniłowicza, pomnożone przedrukiem dzieł pomniejszych Strykowskiego według pierwotnych wydań / M. Strykowski. – Warszawa: Nakład Gustawa Leona Glucksberga, Księgarza, 1846. – Т. II. – S. 72.

⁴ *Naruszewicz, A.* Historia narodu polskiego: w X t. / A. Naruszewicz. – Nowe wyd. – Lipsk : Breitkopf & Haertel, 1836–1837. – Т. X. – 1837. – S. 202.

⁵ *Narbutt, T.* Dzieje starożytne narodu litewskiego : w IX t. / T. Narbutt. – Wilno : Nakładem i drukiem A. Marcinowskiego, 1835–1841. – Т. V. Od śmierci Gedymina do bitwy nad Worskłą. – 1839. – S. 365.

польскай ініцыятывы ў дадзеным пытанні прызнавалі К. Шайноха⁶ і С. Смолька⁷.

І. Лелявель таксама надаў даніну павагі адказу на пытанне: каму належала ініцыятыва ў падпісанні Крэўскай дамовы ў 1385 г.? Ён лічыў вялікага князя літоўскага Ягайлу ініцыятарам працэсу аб'яднання Каралеўства Польскага з ВКЛ. Гісторык пісаў: «Задумаў Ягайла, а для палякаў гэта не было таямніцай, папрасіць рукі польскай каралевы Ядзвігі»⁸. Прыведзеная цытата ўказвае, што, на думку І. Лелявеля, польскія паны ўжо раней ведалі прапанову Ягайлы. Яны далі згоду і дазвол на рэалізацыю планаў Ягайлы, паколькі тыя супалі з інтарэсамі палітычнай эліты Польшчы. На думку І. Лелявеля, адзінай асобай, якая супраціўлялася рэалізацыі гэтага плана была сама каралева Ядзвіга. Аднак і яна падпарадкавалася волі палітычнай эліты, якая жадала гэтага саюза. У сваім наратыве гісторык падкрэсіў, што Ядзвіга, даючы згоду на шлюб з Ягайлам, ці польска-літоўскі саюз, зрабіла гэта дзеля добра і карысці дзяржавы. Такім чынам, яна прынесла ў ахвяру сваёй Айчыне каханне да любага мужчыны⁹.

Гэтыя меркаванні непасрэдна трансляваліся на прадстаўленую праблему, бо для І. Лелявеля ключавым элементам у працэсе аб'яднання Польшчы і ВКЛ стаў шлюб Ягайлы з Ядзвігай. Таму таксама, па перакананні даследчыка, саюз паміж дзвюма

⁶ *Шайноха, К.* Ядвига и Ягайло: в 2 т. / К. Шайноха. – СПб.-М.: М. О. Вольф, 1880–1882. – Т. I. – 1880. – [4], VIII, 711 с. – С. 478–479; Т. II. – 1882. – С. 4–5, 248.

⁷ *Smolka, S.* Rok 1386. W pieciowiekowej rocznicy / S. Smolka. – Kraków: Nakład księgarni J. K. Żupańskiego & K. J. Neumanna, 1886. – S. 93–94.

⁸ *Lelewel, J.* Dzieła: W X t. / J. Lelewel. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1957–1969. – Т. VI: Historia polska do końca panowania Stefana Batorego / gprac. Z. Kolankowski. – 1962. – S. 225.

⁹ *Lelewel, J.* Dzieła : W X t. – Т. VI : Historia polska do końca panowania Stefana Batorego. – S. 226; Т. VII : Dzieje Polski potocznym sposobem opowiedziane. – 1961. – S.107.

дзяржавамі быў заключаны не ў Крэве, а ў момант заключэння шлюбу Ягайлы з Ядзвігай. Гісторык пісаў: «...здавалася, што дынастычная ідэя злучае дзве дзяржавы»¹⁰.

Некалькі інакш расставіў акцэнт А. Лявіцкі: на яго думку (аспрэчаную А. Прахаскай у рэцэнзіі на працу папярэдняга аўтара¹¹), менавіта вялікаму князю літоўскаму Ягайле ў значнай меры належала геніяльная «ягелонская ідэя» уніі¹². Гэта меркаванне ў значнай ступені супярэчыла традыцыйнай ацэнцы Альгердавіча, асновай для якой стала характарыстыка, дадзеная яму Я. Длугашам. Апошні наогул быў непрыязна настроены да дынастыі Ягелонаў і абвінавачваў Ягайлу ў «гультаяватасці» і іншых заганых, асабліва прыкметных на фоне «бліскачэй» постаці Вітаўта¹³. Погляд Я. Длугаша быў надоўга ўспадкаваны польскай літуаністыкай.

Згодна з паведамленнямі крыніц, у пачатку 1385 г. Ягайла выслаў у Кракаў пасольства на чале са сваім братам Скіргайлам, якое павінна было прасіць рукі Ядзвігі. Адтуль яно (акрамя Скіргайлы) ажыццявіла падарожжа ў Венгрыю, да маці Ядзвігі – каралевы Альжбеты, ад якой атрымала канчатковую згоду на шлюб. У ВКЛ паслы вярнуліся разам з прадстаўнікамі малапольскіх магнатаў. 14 жніўня 1385 г. у Крэве Ягайла

¹⁰ *Lelewel, J.* Dzieje Litwy i Rusi aż do unii z Polską w Liublinie 1569 r. zawartej / J. Lelewel. – 2-e wyd. – Poznań: Nakładem i drukiem W. Stefańskiego, 1844. – S. 158.

¹¹ *Prochaska, A.* [Rec.:] Lewicki A. Powstanie Świdrygiełły. Kraków. 1892 / A. Prochaska // *Kwartalnik Historyczny.* – 1893. – R. VII. – S. 540.

¹² *Lewicki, A.* Powstanie Świdrygiełły : ustęp z dziejów unii Litwy z Koroną / A. Lewicki. – Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności, 1892. – S. 1–3, 5, 11–12, 19, 26–27, 47, 49, 298, спас. 8.

¹³ *Długosz, J.* Długosza Jana kanonika krakowskiego *Dziejów Polski* ksiąg dwanaście / J. Długosz. T. I–V. – Kraków: W Drukarni Czasu W. Kirchmayera, 1867–1870. – T. V. – 1870. – S. 384, 494–497; *Lewicki, A.* Powstanie Świdrygiełły: ustęp z dziejów unii Litwy z Koroną. – S. 12, 32–33; *Kuczyński, S. M.* Rozbiór krytyczny roku 1385 «Dziejów Polski» J. Długosha / S. M. Kuczyński // *Studia Źródłoznawcze.* – 1958. – T. 3. – S. 238–240.

выдаў грамату з пацвярджэннем абавязацельстваў, прынятых яго пасланцамі (яе арыгінал захаваўся ў архіве кракаўскага капітула). Вялікі князь літоўскі абяцаў ахрысціцца сам і ахрысціць уласных нехрышчонных братоў і астатніх падданных; вярнуць ВКЛ і Польшчы землі, страчаныя імі раней; выплаціць 200 тыс. фларынаў Вільгельму Габсбургу за разрыў яго заручынаў з Ядзвігай; вызваліць усіх палонных-хрысціян, у першую чаргу, палякаў; нарэшце, назаўсёды далучыць свае ўладанні да Кароны: «*Demum etiam Jagalo dux saepredictus promittit terras suas Lituaniae et Russiae Coronae Regni Poloniae perpetuo applicare*» [«Напрыканцы той частазгадваны князь Ягайла паабяцаў навечна далучыць свае землі Літвы і Русі да Кароны Каралеўства Польскага»]¹⁴.

Такім чынам, Крэўская грамата 1385 г. з'яўлялася першым актам уніі. Аднак няцяжка заўважыць, што частка яго пунктаў была сфармулявана дастаткова няясна. Да таго ж важным з'яўляецца факт, што тут маем справу толькі з папярэдне дадзенымі Ягайлам абяцаннямі.

Спачатку некаторыя пункты Крэўскага акта падвяргаліся сумненню. Праблема сутнасці дагавара 1385 г. у польскай гістарыяграфіі доўгі час не разглядалася дакладна.

Яшчэ І. Лелявель заўважыў, што аб'яднанне Польшчы і ВКЛ было павольным працэсам. Апісваючы праблему польска-літоўскай уніі, ён найбольш часта ўжываў такія дзеясловы, як «злучаць»¹⁵, «далучаць»¹⁶, «уклю-

¹⁴ Akta unji Polski z Litwą. 1385 – 1791/ wyd. S. Kutrzeba i W. Semkowicz. – Kraków: Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 1932. – S. 1–3; *Długosz, J.* Długosza Jana kanonika krakowskiego Dziejów Polski ksiąg dwanaście. – T. IV. – S. 423–424.

¹⁵ *Lelewel, J.* Dzieje Polski, które stryj synowcom swoim opowiedział / J. Lelewel. – Warszawa: S. Orgelbrand, 1863. – S. 172.

¹⁶ *Lelewel, J.* Dzieła: W X t. / J. Lelewel. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1957–1969. – T. VIII: Historia Polski nowożytnej. – 1961. – S. 222.

чаць»¹⁷, «аб'ядноўваць»¹⁸, што дае падставу меркаваць, што інкарпарацыя ВКЛ у Польшчу была аднаразовым палітычным манеўрам. Аднак у дзвюх працах («Dzieje Litwy i Rusi aż do unii z Polską w Liublinie 1569 r. zawartej»¹⁹ і «Historia polska do końca panowania Stefana Batorego»²⁰) даследчык выразна зазначыў, што падпісанне першай уніі толькі пачало доўгатэрміновы працэс аб'яднання двух народаў, які, па меркаванні І. Лелявеля, цягнуўся амаль два стагоддзі. Захаванне уніі на працягу такога доўгага часу патрабавала вялікіх намаганняў. На думку даследчыка, яно залежала ад добрай волі абодвух народаў, якая, у сваю чаргу, вынікала з агульнага інтарэсу. Аднак заўсёды злучаючым звяном была Польшча, таму што валодала найбольшай колькасцю сіл. Як бачым, такое атаясамліванне інтарэсаў народа з інтарэсамі пануючай эліты выклікала скажэнне бачання польска-літоўскай уніі ва ўяўленні даследчыка. У выніку І. Лелявель стварыў яе ідэалізаваны вобраз, услаўляючы добраахвотны саюз Польшчы з ВКЛ і гістарычную місію Польшчы на ўсходзе.

У польскай гістарычнай літаратуры XIX ст. былі прадстаўлены і іншыя меркаванні. Е. Марачэўскі ацэньваў Крэўскае пагадненне як «уяўнае аб'яднанне», «вечны мір», заключаны супраць Ордэна²¹. Як персанальную унію, па ўмовах якой ВКЛ

¹⁷ *Lelewel, J.* Dzieje Litwy i Rusi aż do unii z Polską w Liublinie 1569 r. zawartej. – S. 160.

¹⁸ *Lelewel, J.* Dzieła: W X t. – T. VI: Historia polska do końca panowania Stefana Batorego. – S. 226.

¹⁹ *Lelewel, J.* Dzieje Litwy i Rusi aż do unii z Polską w Liublinie 1569 r. zawartej.

²⁰ *Lelewel, J.* Dzieła: W X t. – T. VI: Historia polska do końca panowania Stefana Batorego.

²¹ *Moraczewski, J.* Dzieje Rzeczypospolitej Polskiej z pierwszej połowy XV wieku / J. Moraczewski. – Poznań: Nakładem i drukiem N. Kamińskiego i Spółki, 1844. – S. 181.

павінна было зберагчы ўнутраную аўтаномію, разглядалі гэта злучэнне Т. Нарбут²² і Ю. Ярашэвіч²³.

Зрэшты, распаўсюджаныя спробы кваліфікацыі літоўска-польскіх пагадненняў з дапамогай мадэрновай юрыдычнай тэрміналогіі наўрад ці з'яўляцца апраўданымі, на што ў літаратуры ўжо звярталася ўвага²⁴. Акрамя таго, існуе істотная розніца паміж фармальна-юрыдычным зместам актаў і іх практычнай рэалізацыяй ва ўзаемаадносінах ВКЛ і Кароны. Няцяжка заўважыць, што вышэйпрыведзеныя высновы былі наступствам не столькі аналізу зместу Крэўскага пагаднення, колькі даследавання фактычных узаемаадносін паміж ВКЛ і Каронай, пераважна перыяду кіравання ў ВКЛ вялікага князя Вітаўта. Больш дакладны зварот як да тэксту дадзеных Ягайлам абяцанняў, так і да гісторыі літоўска-польскіх стасункаў у першыя гады пасля уніі, ажыццёўленае ў першую чаргу польскімі даследчыкамі, прывяло да цалкам адрозных высноў. Пачынаючы з 1890-х гг., Ф. Канечны, і асабліва А. Лявіцкі падкрэслівалі тое, што «літарай» дасягнутых дамоўленасцей прадугледжвалася спыненне існавання ВКЛ як асобнага дзяржаўнага арганізму і інкарпарацыя яго зямель у склад Польшчы. Такім чынам, пра унію, у прыватнасці персанальную, тады гаворка не ішла. Толькі пазней Вітаўту ўдалося – фактычна, а затым і юрыдычна – аднавіць самастойнасць ВКЛ. А. Лявіцкім была сфармулявана тэорыя ін-

²² *Narbutt, T.* Dzieje starożytne narodu litewskiego: w IX t. – T. V. Od śmierci Gedymina do bitwy nad Worskłą. – S. 386.

²³ *Jaroszewicz, J.* Obraz Litwy pod względem jej cywilizacji, od czasów najdawniejszych do końca wieku XVIII: w II cz. / J. Jaroszewicz. – Wilno: W Drukarni M. Romma, 1843–1844. – Cz. II: Litwa w pierwszych trzech wiekach po przyjęciu wiary chrześcijańskiej. – 1844. – S. 75.

²⁴ *Halecki, O.* Wcielenie i wznowienie państwa litewskiego przez Polskę (1386–1401) / O. Halecki // Przegląd Historyczny. – Serya II. – 1917–1918. – T. XXI. – S. 3.

карпарацыі, у адпаведнасці з якой пасля Крэўскага акта ВКЛ перастала існаваць як дзяржава і было пераўтворана ў шэраг правінцый Каралеўства Польскага, і толькі дагавор з Тэўтонскім ордэнам на в. Салін у 1398 г. і акты Віленска-Радамскай уніі 1401 г. рэаніміравалі яго як асобную дзяржаву²⁵.

Трэба прызнаць, што А. Лявіцкі трапна ўказаў на памылку, якую дапускалі многія гісторыкі. Яна заключалася ў разглядзе гісторыі уніі Польшчы і ВКЛ як лінейнага працэсу, інакш кажучы, паступовага няўхільнага абмежавання самастойнасці ВКЛ. На мяжы XIX–XX стст. згаданы погляд панаваў у польскай літуаністыцы. Яго прытрымліваліся і А. Прахаска²⁶. На працягу дадзенага перыяду польскія даследчыкі ўсё больш рашуча настойвалі на такой трактоўцы Крэўскага пагаднення. Гэта «радыкалізацыя» поглядаў, па меншай меры часткова, была звязана з грамадска-палітычнай сітуацыяй, у тым ліку з тагачасным ростам нацыянальнай самасвядомасці літоўцаў, які ў выніку прывёў да адраджэння незалежнасці Літвы.

Уяўленне пра Крэўскае пагадненне як персанальную унію паміж ВКЛ і Польшчай у пэўнай меры грунтавалася на спецыфічным становішчы, якое тады займаў Скіргайла. У прыватнасці, 28 красавіка 1387 г. Ягайла паабяцаў «держати ми его выше всей нашей братьи», а пазней запэўніў, што ні адзін іншы

²⁵ *Koneczny, F.* Jagiełło i Witold. Część pierwsza : Podczas unii krewskiej (1382–1392) / F. Koneczny. – Lwów: Nakładem autora, 1893. – S. 33–34; *Lewicki, A.* Kiedy Witold został wielkim księciem Litwy? / A. Lewicki // *Kwartalnik Historyczny*. – 1894. – R. VIII. – S. 424, 436; *Lewicki, A.* Nieco o unii Litwy z Koroną / A. Lewicki. – Kraków: Nakładem Autora w Drukarni «Czasu», 1893. – S. 12; *Lewicki, A.* Powstanie Świdrygiełły: ustęp z dziejów unii Litwy z Koroną. – S. 6–9, 12, 48, 285–286.

²⁶ *Prochaska, A.* Przyczynki krytyczne do dziejów unii / A. Prochaska // *Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności w Krakowie*. – Serya II. – T. VIII (XXXIII). – 1896. – S. 105.

Альгердавіч не атрымае Вільні²⁷. «Вялікім князем» Скіргайла называўся ў пагадненні паміж ВКЛ і вялікім князем смаленскім Юрыем Святаславічам ад 17 верасня 1386 г. Так ці інакш, але на карысць таго, што Скіргайла быў тады вялікім князем літоўскім, указвае яшчэ шэраг сведчанняў крыніц (літоўска-рускія²⁸ і велікарускія²⁹ летапісы, Я. Длугаш³⁰, М. Бельскі³¹, М. Стрыйкоўскі³²).

²⁷ Грамота Владислава Ягеллона, данная им брату своему, Скиргайле Ольгердовичу, на Троцкую область с принадлежностями // Отечественные записки, издаваемые Павлом Свиным. – 1829. – Ч. XXXVII. – № 10. – С. 4; Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia. – Cracoviae: Nakładem Polskiej Akademji Umiejętności, 1874–1927. – Т. 2. Codex epistolaris saeculi decimi quinti. Т. 1. 1384–1492 / Ex antiquis libris formularum corpore Naruszeviciano, autographis archivistique plurimis collectus opera A. Sokołowski, J. Szujski. P. 1. Ab anno 1384 ad annum 1444 / Cura A. Sokołowski. – 1876. – № IX – S. 9; Палеографические снимки с русских грамот преимущественно XIV века / под ред. А. И. Соболевского и С. Л. Пташицкого. – СПб.: Б. и., 1903. – [13] с., 51 л. ил. – № 14; *Jakubowski, J.* Opis Księstwa Trockiego z r. 1387. Przyczynek do badań nad ustrojem Litwy przedchrześcijańskiej / J. Jakubowski // Przegląd historyczny. – 1907. – Т. 5. – Z. 1. – S. 44.

²⁸ ПСРЛ. Т. 1. – СПб.; М.: 1841–2018–. – Т. 32. Хроники: Литовская и Жмойтская, и Быховца. Летописи: Баркулабовская, Аверки и Панцырного. – С. 66; Т. 35: Летописи белорусско-литовские. – С. 64–65, 70, 88, 100, 113–114.

²⁹ ПСРЛ. Т. 1. – СПб.; М.: 1841–2018–. – Т. 4. Новгородская и Псковская летописи. – СПб: Тип. Э. Праца, 1848. – С. 92; Т. 8. Продолжение летописи по Воскресенскому списку. – СПб: Типография Э. Праца, 1859. – С. 51; Т. 9–10. Патриаршая или Никоновская летопись. – М.: Наука, 1965. – С. 91–92; Т. 15. Летописный сборник, именуемый Тверской летописью. – СПб: Тип. Л. Демиса, 1863. – 504 с. – Стб. 444; Т. 25. Московский летописный свод конца XV века. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1949. – С. 213.

³⁰ Długosz, J. Długosza Jana kanonika krakowskiego Dziejów Polski ksiąg dwanaście. – Т. IV. – S. 449, 462.

³¹ *Bielski, M.* Kronika Marcina Bielskiego / M. Bielski / Wyd. K. J. Turowski. – Sanok: Nakład i druk Karola Pollaka, 1856. – Т. I. – S. 479.

³² Strykowski, M. Kronika Polska, Litewska, Zmudzka i Wszystkiej Rusi. – Т. II. – S. 81.

Літоўскім вялікім князем лічылі Скіргайлу шэраг польскіх даследчыкаў (Г. С. Бандтке³³, М. Баліньскі³⁴, І. Даніловіч³⁵, К. Шайноха³⁶, А. Кіркор³⁷, Ю. Шуйскі³⁸, А. Мосбах³⁹, Т. Е. Стэцкі⁴⁰, А. Прахаска⁴¹) і Я. Каро⁴².

³³ *Бандтке, Г. С.* История государства Польского: в 2 т. / Г. С. Бандтке. – СПб.: Тип. Имп. Акад. наук, 1830. – Т. II. – С. 3–4.

³⁴ *Baliński, M.* Historia miasta Wilna: w II t. / M. Baliński. – Wilno: Drukiem A. Marciniowskiego, 1836–1837. – Т. I. Zawierający dzieje Wilna od założenia miasta aż do roku 1430.– 1836. – S. 123.

³⁵ *Данилович, И.* Взгляд на литовское законодательство и Литовские Статуты / И. Данилович // Юридические записки, издаваемые П. Редкиным: в 5 т. – М: В Университетской типографии, 1841–1862. – Том I. – 1841. – С. 1–46. – С. 9; Skarbiec dyplomatów papieżkich, cesarskich, królewskich, książęcych; uchwał narodowych, postanowień różnych władz i urzędów posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajów / zebrał i w treści opisał Ignacy Daniłowicz, z pozgonnych rękopismów znajdujących się w Bibliotece Muzeum Wileńskiego wydał Jan Sidorowicz: w 2 t. – Wilno: W drukarni A. H. Kirkora, 1860–1862. – Т. I. – 1860. – VII, – S. 266.

³⁶ *Шайноха, К.* Ядвига и Ягайло: в 2 т. – Т. II. – С. 263, 353–354, 377–378, 381, 386–387, 399, 534, 536.

³⁷ *Киркор, А.* Великий князь Витовт / А. Киркор // Черты из истории и жизни литовского народа. – Вильно: Тип. О. Завадского, 1854. – С. 21–53. – С. 28.

³⁸ *Szujski, J.* Dzieje Polski podług ostatnich badań spisane przez Józefa Szujskiego: w IV t. / J. Szujski. – Lwów: Nakładem Karola Wilda, 1862–1866. – Т. II. Jagiellonowie. – 1862. – S. 11.

³⁹ *Mosbach, A.* Początki Unii Lubelskiej / A. Mosbach. – Poznań: Nakł. księgarni J. K. Żupańskiego, 1872. – S. 5.

⁴⁰ *Stecki, T. J.* Łuck starożytny i dzisiejszy. Monografia historyczna / T. J. Stecki. – Kraków: Czcionkami drukarni «Czasu», 1876. – S. 43, 46.

⁴¹ Monumenta mediaevi historica res gestas Poloniae illustrantia. – Cracoviae: Nakładem Polskiej Akademji Umiejętności, 1874–1927. – Т. VI. Codex epistolaris Vitoldi, Magni ducis Lithuaniae, 1376–1430 / Ed. A. Prochaska. – 1882. – CXVI. – S. 16.

⁴² *Caro, J.* Geschichte Polens: t. 2–5 / J. Caro. – Gotha: Perthes, 1863–1888. – Bd. 3. 1386–1430. – 1869. – XIV. – S. 42–43.

Аднак, па сведчанні Б. Вапоўскага, брат Ягайлы быў толькі намеснікам, які распараджаўся ў ВКЛ у яго адсутнасць, але не вялікім князем⁴³. Магчыма, гэта паведамленне паўплывала на даследчыкаў, якія спрабавалі сфарміраваць кампрамісны погляд на статус Скіргайлы паміж 1386 і 1392 гг. На думку І. Лелявеля⁴⁴ і А. Кацэбу⁴⁵, ён быў намеснікам з вялікакняжацкім тытулам.

Т. Нарбут, мяркуючы па ўсім, лічыў, што Скіргайла спачатку быў намеснікам у ВКЛ, а потым атрымаў ад Ягайлы велікакняжацкую годнасць⁴⁶. Не адмаўляючы Скіргайле ў велікакняжацкім тытуле, К. Стадніцкі адначасова фактычна прызнаў, што той не быў сапраўдным вялікім князем⁴⁷.

Нарэшце, частка даследчыкаў не лічыла Скіргайлу вялікім князем, згадваючы толькі пра яго намесніцтва ў ВКЛ. Дакладную аргументацыю на карысць таго, што Скіргайла не быў вялікім князем, у польскай гістарыяграфіі першым пры-

⁴³ *Wapowski, B.* Dzieje Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego od roku 1380 do 1535. Przez Bernarda z Rachtamowic Wapowskiego / B. Wapowski : w 3 t. / Wyd. M. Malinowski. – Wilno: Nakładem i czcienkami Teofila Glücksberga, 1847–1848. – Т. 1. – 1847. – С. 90.

⁴⁴ *Lelewel, J.* Dzieje Litwy i Rusi aż do unii z Polską w Liublinie 1569 r. zawartej. – S. 131; *Лелевель, И.* Краткие очерки истории польского народа / И. Лелевель. – СПб.: Тип. В. Безобразова и К°, 1862. – С. 88, 91, 102.

⁴⁵ *Коцебу, А.* Свитригайло, великий князь литовский, или Дополнение к историям литовской, российской, польской и прусской / А. Коцебу. – СПб.: Тип. Мед. деп. М-ва вн. дел, 1835. – С. 35–36.

⁴⁶ *Narbutt, T.* Dzieje starożytne narodu litewskiego: w IX t. – Т. V. Od śmierci Gedymina do bitwy nad Worskłą. – S. III, 396, 415–416, 460.

⁴⁷ *Stadnicki, K.* Bracia Władysława-Jagielly Olgerdowicza, Króla Polski, Wielkiego Xięcia Litwy: jako dalszy ciąg «Synów Gedymina» z tablicami genealogicznymi / K. Stadnicki. – Lwów: Nakładem Aleksandra Vogła w drukarni zakładu narod. im Ossolińskich, 1867. – S. 266–271.

вёў Ю. Вольф⁴⁸, падтрыманы А. Прахаскай⁴⁹ і А. Лявіцкім⁵⁰. У прыватнасці, ён указаў на тое, Скіргайла ніколі не тытулаваўся літоўскім вялікім князем, а таксама не валодаў Вільняй; гэтым горадам кіравалі прызначаныя Ягайлам палякі (спачатку падканцлер Мікалай Маскажэўскі, а пазней Яська Алясніцкі).

Адносна ацэнак гістарычнага значэння Крэўскага пагаднення, то польская гістарыяграфія цалкам па-іншаму, у параўнанні з усходнеславянскай, ацэньвала ступень заканамернасці паўстання уніі паміж ВКЛ і Польшчай. Аспрэчваючы выпадковасць уніі, А. Лявіцкі характарызаваў яе ідэю як «цалкам арыгінальны і новы твор чалавечай думкі», «новы шлях у цывілізацыйнай працы»⁵¹. Польскай гістарыяграфіі была ўласціва празмерная драматызацыя знешне- і ўнутрыпалітычнага становішча ВКЛ напярэдадні 14 жніўня 1385 г., якая вяла адлік, як мінімум, ад прац А. Нарушэвіча⁵². Гэта павінна было даказваць адсутнасць гістарычнай альтэрнатывы польска-літоўскай

⁴⁸ *Wolff, J. Ród Gedymina. Dodatki i poprawki do dzieł gr. K. Stadnickiego «Synowie Gedymina», «Olgiard i Kiejstut», «Bracia Władysława Olgierdowicza Jagiełły» we Lwowie 1867 / J. Wolff. – Kraków: W drukarni Wł. L. Anczyca i spółki, 1886. – S. 146–149; Wolff, J. Kniaziowie Litewsko-Ruscy od końca czternastego wieku / J. Wolff. – Warszawa : Skład główny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 1895. – S. 338.*

⁴⁹ *Prochaska, A. Przyczynki krytyczne do dziejów unii. – S. 95–99; Prochaska, A. [Rec.:] Wolff J. Ród Gedymina. Dodatki i poprawki do dzieł gr. K. Stadnickiego «Synowie Gedymina», «Olgiard i Kiejstut», «Bracia Władysława Olgierdowicza Jagiełły» we Lwowie 1867. Kraków. 1886 / A. Prochaska // Kwartalnik Historyczny. – 1887. – R. I. – S. 328.*

⁵⁰ *Lewicki, A. Powstanie Świdrygiełły : ustęp z dziejów unii Litwy z Koroną. – S. 14–16, 48, 293, заўв. 3, s. 294, заўв. 14; Lewicki, A. Nieco o unii Litwy z Koroną. – S. 13; Lewicki, A. Kiedy Witold został wielkim księciem Litwy? – S. 424.*

⁵¹ *Lewicki, A. Sprawa unii kościelnej za Jagiełły / A. Lewicki // Kwartalnik Historyczny. – 1897. – R. XI. – S. 310.*

⁵² *Naruszewicz, A. Historia narodu polskiego : w X t. – T. X. – S. 200–202.*

уніі. Хоць, зразумела, што сітуацыя, у якой знаходзілася ВКЛ, не была такой ужо катастрафічнай. А падмурак уніі быў значна больш сур'ёзным, чым асабістыя імкненні Ягайлы і яго малапольскіх контрагентаў.

Такім чынам, кола пытанняў, звязаных з Крэўскім дагаворам 1385 г. і адносінамі ВКЛ з Каралеўствам Польскім у наступныя сем гадоў, шырока адбілася ў польскай літуаністыцы XIX ст. У разглядаемы перыяд польскія даследчыкі ўнеслі значны ўклад у даследаванне польска-літоўскіх адносін, стварыўшы ґрунтоўны падмурак для далейшых пакаленняў гісторыкаў.